

Stefan Mizera

Polscy adwokaci w ruchu oporu podczas okupacji hitlerowskiej

Palestra 17/4(184), 97-99

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*

W poprzednim numerze „Gazety Sądowej” (nr 5 z dnia 1 marca br.) zamieszczono w ramach tej samej serii fragmenty mowy obrończej adw. Eugeniusza Śmiarowskiego, ogłoszonej w 1925 r. w procesie posłów narodowości ukraińskiej, którzy po uchyleniu przez Sejm immunitetu poselskiego zostali postawieni przed sądem oskarżeni o „podburzanie do buntu przeciwko Państwu oraz do gwałtów i mordów.” W instancji odwoławczej oskarżeni zostali uniewinnieni, do czego w niemałym stopniu przyczynił się adw. Śmiarowski, określony jako „najwybitniejszy obrońca polskiego okresu międzywojennego”. Autor wstępu poprzedzającego wydrukowane fragmenty mowy obrończej adw. Roman Łyczewek, przypominając postać adw. Śmiarowskiego, zaznaczył, że charakterystyczny dla tego obrońcy był „problemowy i refleksyjny sposób rozwijania obrony.”

S.M.

Z PRASY ZAGRANICZNEJ

Polscy adwokaci w ruchu oporu podczas okupacji hitlerowskiej

W wydawanym w Austrii (w mutacjach francuskiej i niemieckiej) kwartalniku pn. „Resistance unie” („Der Widerstandskämpfer”), będącym organem prasowym Międzynarodowej Federacji Członków Ruchu Oporu (Fédération Internationale des Résistants — FIR), ukazał się ostatnio (nr 20, październik—grudzień 1972 r.) artykuł pióra adw. Witolda Bayera z Warszawy, przedstawiający wielostronne przejawy podziemnej, bohaterskiej działalności adwokatury polskiej w okresie okupacji hitlerowskiej (w latach 1939—1945).

W notatce wstępnej do artykułu (w mutacji niemieckiej) redakcja czasopisma wyjaśniła, że Autor publikacji sprawował w okresie okupacji hitlerowskiej na terenie tzw. Generalnej Guberni funkcje kierownika podziemnej organizacji aplikantów adwokackich w Warszawie i w tym charakterze należał do Tajnej Naczelnej Rady Adwokackiej, działającej nieprzerwanie w kraju aż do wyzwolenia ziem polskich po zwycięstwie nad hitlerowskim okupantem.

W wyniku niemałego trudu, powodowany szlachetną pasją, adw. Witold Bayer zebrał i udostępnił już na łamach „Palestry” (nr 11, listopad 1968 r. i nr 5, maj 1970 r.) na użytek wewnętrzny rezultaty swych badań i dochodzeń na temat udziału samorządu adwokackiego w walce podziemnej przeciwko hitlerowskiemu okupantowi. Zgromadzone i opublikowane materiały stanowią bezcenny przyczynek historyczny do dziejów adwokatury polskiej w latach 1939—1945. Rekonstrukcja wyda-

rzeń z tego ciężkiego okresu w naszych dziejach i odtworzenie na tym tle przejawów życia organizacyjnego oraz działalności samorządowej adwokatury polskiej — jako grupy zawodowej — w czasie II wojny światowej na terenie tzw. Generalnej Guberni było zadaniem ogromnie pracochłonnym i trudnym, zasługującym na najwyższe uznanie.

Prezentację omawianych materiałów, mających dużą wartość historyczną, na łamach szeroko rozpowszechnionego czasopisma zagranicznego należy powitać z zadowoleniem, gdyż dzięki temu udostępniono zagranicznej opinii publicznej rzetelne relacje z konspiracyjnej działalności organów polskiego samorządu adwokackiego i przedstawiono różne formy walki podziemnej z okupantem.

W publikacji obcojęzycznej, o ograniczonej z konieczności objętości, Witold Bayer omówił działalność zawiązanego w listopadzie 1939 r. Tajnego Komitetu Adwokackiego (w którego składzie Autor uczestniczył), przekształconego następnie w styczniu 1941 r. w Tajną Naczelną Radę Adwokacką, która kierowała — w formach ówczasnie możliwych i dostępnych — ruchem konspiracyjnym adwokatury polskiej.

Podporządkowanie zawodowej działalności adwokatów polskich w Generalnej Guberni Wydziałowi Sprawiedliwości w Kancelarii Gen. Gubernatora stworzyło szereg skomplikowanych sytuacji, które należało umiejętnie rozwiązać. Skreślenie z list adwokackich wszystkich adwokatów Żydów, a także wielu Polaków zmusiło do uruchomienia szerokiej akcji opiekuńczej. Władze okupacyjne w sposób bezceremonialny rozwiązały organy samorządu adwokackiego, stworzyły komisaryczne zarządy, przeprowadziły swoistą weryfikację członków adwokatury. Autor, pisząc o tych wydarzeniach, udokumentował je w sposób nie budzący wątpliwości, cytując m.in. wyciągi z zarządzeń władz okupacyjnych. Odrębnym rozdziałem walki tych władz z adwokatami polskimi, którzy stawiali jednoznaczny opór przeciwko próbom załamania ich ducha polskości, były represje w postaci aresztowań, zsyłki do obozów koncentracyjnych, osadzania w więzieniach, rozstrzeliwań. Wskutek tych represji zginęło spośród adwokatów Izby warszawskiej 720 jej członków.

Szersze miejsce w publikacji zajęło omówienie działalności Tajnej Rady Adwokackiej w Warszawie, przy czym nie ograniczono się tylko do omówienia doraźnie wykonywanych przez nią zadań, ale wymieniono zarazem szereg poczynań, mających m.in. na celu zachowanie w pełni zasad etyki adwokackiej w tych trudnych czasach. Piękną kartą z tego okresu było tajne szkolenie aplikantów adwokackich i przeprowadzanie egzaminów adwokackich, zakończonych uroczystym ślubowaniem absolwentów na wierność Ojczyźnie.

Witold Bayer przekazał także szereg informacji o radach adwokackich w Krakowie, Lwowie i Lublinie, poświęcając szczególną uwagę tym akcjom samorządowym, które miały na celu ratowanie członków adwokatury przed wysłaniem do obozów albo obejmowały akcję charytatywną.

Można sądzić, że dla zagranicznego czytelnika podana w publikacji liczba strat członków adwokatury polskiej w okresie okupacji, wynosząca aż 56,9% jej przedwojennego stanu osobowego, będzie dostatecznie wymownym obrazem bohaterskiej walki, jaka w ciężkim dla całego narodu polskiego okresie okupacji toczyła się również w szeregach adwokatury. Witold Bayer zaznaczył, że dzięki sprawności i dyscyplinie działań pod-

ziemnej adwokatury nie zdarzył się ani jeden wypadek dekonspiracji jej sieci organizacyjnej. Sieć ta przetrwała aż do dnia wyzwolenia.

Oparty na materiałach źródłowych szkic historyczny adw. Witolda Bayera spotka się niewątpliwie z szerokim zainteresowaniem zrzeszonych w FIR członków zagranicznych organizacji ruchów oporu. Tego rodzaju „transmisja” rzetelnej informacji historycznej wystawiła chlubne świadectwo postawie polskiej adwokatury w okresie okupacyjnym.

adw. Stefan Mizera

KRONIKA

1.

Kronika Centralna

Prezes NRA adw. Zdzisław Czeszejko został powołany na członka Komitetu redakcyjnego miesięcznika „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych”.

*

Prezes Sądu Najwyższego Ludowej Republiki Węgier zaprosił adwokaturę polską do udziału w Międzynarodowym Kongresie Prawa Karnego Państw Socjalistycznych. Kongres odbędzie się we wrześniu br. Naczelna Rada Adwokacka przyjęła zaproszenie.

*

Rada Adwokacka w Opolu oraz Kolegium Adwokatów Okręgu Poczdam

(NRD) podpisały specjalne porozumienie o współpracy.

*

W dniu 15 marca br. Klub Publicystów Społeczno-Prawnych Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich zorganizował w Ministerstwie Sprawiedliwości spotkanie poświęcone omówieniu problemów nadzoru sądowego, wykonania kary, skarg i zażaleń oraz współpracy z prasą. Dyrektorzy odpowiednich departamentów fachowych zreferowali poszczególne grupy zagadnień, podając wiele interesujących danych statystycznych i wniosków z nich wypływających. Na pytania odpowiedział Minister Sprawiedliwości prof. dr W. Berutowicz.

2.

Międzynarodowa konferencja adwokacka w Wiedniu

Staraniem Rady Adwokackiej w Wiedniu zwołana została w lutym br. europejska konferencja przedstawicieli organizacji adwokackich. Poza adwokatami austriackimi (z dziekanem Rady Wiedeńskiej drem Walterem Schupichem na czele) udział wzięli przedstawiciele organizacji adwokackich z następujących krajów: Anglii,

ckimi (z dziekanem Rady Wiedeńskiej drem Walterem Schupichem na czele) udział wzięli przedstawiciele organizacji adwokackich z następujących krajów: Anglii,